

Kokkolan kaupungin

MAASEUTUKULTTUURIOHJELMA

13.12.2011
Kokkolan kaupunki
Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta

Kokkolan kaupungin Maaseutukulttuuriohjelma

Sisällys

Johdanto.....	2
1. Ohjelman tausta ja tavoitteet.....	3
1.1. Käsitelmäärittely ja asiakirjan tehtävärajaus.....	3
1.2. Maaseutu käsitteenä ja tämän asiakirjan aluerajaus.....	3
1.3. Ohjelmatyön tavoitteet.....	4
2. Maaseutukulttuuri kehittämissasiakirjoissa.....	6
2.1. Maaseutukulttuuri alueen kehittämissasiakirjoissa.....	6
2.2. Maaseutukulttuurin kansalliset tavoitteet.....	10
3. Avaintoimijoiden näkemykset Kokkolan maaseutukulttuurista.....	12
3.1. Asiantuntijanäkemyksiä.....	12
3.2. Asukkaiden näkemyksiä.....	13
4. Maaseutukulttuurityön kontekstit ja resurssit.....	16
4.1. Johtopäätökset maaseutukulttuurin vahvuuksista / heikkouksista / mahdollisuuksista / uhkista.....	16
4.2. Resurssit ja resurssitarpeet maaseutukulttuurin kehittämisen näkökulmasta.....	17
5. Toimenpide-esitykset.....	21
5.1. Kehittämisen painopisteet ja kehittämistoimenpiteet.....	21
5.2. Kehittämistyön eteneminen ja sen arviointi.....	22
6. Lähteet.....	24
6.1. Kirjalliset lähteet.....	24
6.2. Haastattelut ja keskustelut.....	25
Liitteet.....	26

JOHDANTO

Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta antoi tammikuussa 2011 (18.1.2011 / § 6) kulttuuripalvelujen tulosalueen tehtäväksi laatia lautakunnalle luonnos Kokkolan kaupungin maaseutukulttuuriohjelmaksi.

Maaseutukulttuuriohjelman laatiminen nähtiin kaupungin kulttuuritoimessa entistäkin ajankohtaisemmaksi vuoden 2009 alussa toteutuneen kuntaliitoksen jälkeen. Kälviä, Lohtajan ja Ullavan kuntien liityttyä Kokkolan kaupunkiin, moninkertaistui kaupungin maantieteellinen laajuus uusilla alueilla, jotka ovat luonteeltaan maaseutumaisia. Ohjelman laatiminen koettiin tärkeäksi myös siksi, ettei kuntahallinnon ja kylien välinen suhde kohtuuttomasti etäännyisi ja että kylien toimijat voisivat saada kuntaliitoksen jälkeenkin tarvittavan tuen kaupungin kulttuurihallinnolta. Teemaan on kiinnitetty huomiota myös kansallisella tasolla, mm. vuonna 2010 käynnistyneessä ”Voimistuvat kylät” -kampanjassa, johon osallistuu myös Suomen Kuntaliitto.

Lautakunnan päätöksen mukaisesti kulttuuripalvelujen tulosalue käynnisti Kokkolassa osallistavan prosessin kaupungin maaseutukulttuuriohjelman laatimiseksi. Ohjelmatyön tarkoituksena oli kerätä tietoja kylien omista kulttuuripoliittisista tavoitteista sekä asiantuntijoiden näkemyksiä maaseutualueiden kulttuuripolitiikan kehittämistä. Kootun tiedon pohjalta kulttuuripalvelujen tulosalue kokosi listan toimenpide-esityksistä, joilla tulevaisuudessa vahvistetaan maaseutualueiden ja niiden asukkaiden mahdollisuuksia kulttuuritoimintaan, kulttuuripalvelujen käyttöön sekä oman kulttuurinsa vahvistamiseen omassa yhteisössään.

Kehittämishjelman aineistonkeruuvaihe toteutettiin tammi-huhtikuussa vuonna 2011. Kulttuuripalvelujen tulosalue kokosi kerätyn aineiston pohjalta ohjelmaluonnoksen, jota kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta käsitteli kokouksissaan. Lautakuntakeskustelun jälkeen Kokkolan kaupungin maaseutukulttuuriohjelman luonnos hyväksyttiin kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnassa 13.12.2011. Suunnitteluprosessi ja tämä kehittämissasiakirja ovat osa kulttuuritoimenjohtaja Sampo Purontauksen JET-tutkintoa.

Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta sitoutuu toiminnassaan edistämään ohjelmassa esiin tulevia tavoitteita huomioimalla asiakirjan kehittämissuunnaukset tulevien vuosien talousarviotyössään. Lautakunta kiittää kulttuuripalvelujen tulosaluetta sekä kaikkia niitä henkilöitä ja tahoja, jotka ovat omilla lausunnoillaan ja kommentteillaan edesauttaneet tämän kehittämissasiakirjan syntymistä.

Kokkolassa 15.12.2011

Terho Taarna
Kokkolan kaupungin
Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan
puheenjohtaja

1. OHJELMAN TAUSTA JA TAVOITTEET

1.1. Kulttuurin käsitelmäärittely ja asiakirjan tehtävärajaus

Tässä asiakirjassa pohditaan maaseutukulttuurin merkityksiä sekä tulevaisuudennäkymiä Kokkolassa. Kokkolan maaseutukulttuuriohjelman tilannut Kokkolan kaupungin kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta haluaa tällä asiakirjalla osaltaan ohjata sitä kulttuuritoimintaan liittyvää kehittämistyötä ja resursointia, jota kaupungin kulttuuripolitiikan puitteissa tehdään.

Muiden kulttuuripoliittisten asiakirjojen tavoin myös tämä ohjelma liikkuu jossain määrin hämärien käsitteiden piirissä. Kulttuurin käsitteelle on vaikeaa löytää yksimielistä määrittelyä eikä maaseutukaan käsitteenä ole täysin yksiselitteinen. Projektipäällikkö Merja Isotalo käsitteli maaseutukulttuuria Kustaa Viikuna -seminaarissa Nivalassa vuonna 2003 kolmen keskeisen merkityksen näkökulmasta:

Maaseudun kulttuuri elämäntavan merkityksessä korostaa maaseutumaisen elämäntavan vaikuttavuutta suomalaisessa kulttuurissa. *Maaseudun kulttuuri arvoina* tuo esiin maaseudun kulttuurisina merkityksinä luonnonläheisyyden, puhtaan ja turvallisen ympäristön sekä kaupunkielämää verkkaisemman ja sosiaalisemman elämänmuodon. Kulttuurin arvopohjamerkitys pohjautuu ajatuksiin perinteiden kunnioittamisesta ja pyhyiden kokemuksista, joita moni tuntee voivansa toteuttaa paremmin maaseudulla ja luonnossa kuin kaupungissa.

Kolmantena ja uusimpana merkityksenä Isotalo nostaa esiin *Maaseudun kulttuurin merkityksen alueen kehittämistyössä*. Isotalo arvelee, että monen kehittämishankkeen onnistuminen olisi ollut varmempaa, jos jo suunnitteluvaiheessa olisi otettu huomioon maaseudun kulttuuri yleensä ja paikallinen kulttuuri erityisesti. Hallinnossa ja kehittämistyössä tarvitaan maaseudun kulttuuristen piirteiden asiantuntemusta, jotta kehittämistyö saadaan vastamaan maaseudun asukkaiden kokemuksiin tarpeisiin ja alueen asukkaiden sitoutumista kehittämistyöhön saadaan vahvistettua. (Isotalo 2003)

Koska kulttuuripolitiikka toimintana on muuttuvan kulttuuri-käsitteen jatkuvaa määrittelyä, ei kulttuurin käsitettä ole tässä tarpeenkaan lukita tiukasti. Muun muassa maaseutukulttuuria koskeva keskustelu kuitenkin osoittaa, että kulttuurilain mukainen käsitteellinen rajaus kulttuurista taiteena ja perinnekulttuurina on liian kapea. Maaseutukulttuuri-kontekstissa kulttuuri on syytä nähdä myös elämäntapoina ja arvoina.

Tämä asiakirja lähestyy maaseutukulttuuria laajasta kulttuurinäkökulmasta, jossa perinteisten kulttuuripalvelu-merkitysten lisäksi kulttuuria pohditaan maaseutumaisena elämäntapana sekä kehittämistyöhön vaikuttavana arvopohjana.

1.2. Maaseutu käsitteenä ja tämän asiakirjan aluerajaus

Maaseutu-käsitteen määrittelyssä yleinen rajaus liittyy väestötiheyteen. Esimerkiksi Tilastokeskus määrittelee Suomen kuntien maaseutumaisuuden niiden asukasluvun ja taajama-asteen mukaan: "Maaseutumaisia kuntia ovat kunnat, joiden väestöstä alle 60 % asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 15 000, sekä kunnat, joiden vä-

estöstä vähintään 60 %, mutta alle 90 %, asuu taajamissa ja suurimman taajaman väkiluku on alle 4 000." (Tilastokeskus: Aluetyypit ja alueet 2007-2013.) Tilastokeskuksen määrittelyn mukaan Kokkola on kaupunkimainen kunta, jonka sisällä on maaseutumaisia alueita. Asuminen Kokkolan maaseudulla keskittyy kyliin, joten maaseutukulttuurin kehittäminen tässä asiakirjassa keskittyy kylien kulttuuritoiminnan kehittämiseen sekä kylien asukkaiden kulttuurien ja elämäntapojen huomioimiseen kulttuuripoliittisessa kehittämistyössä.

Tämän ohjelman vaikutusalueita ovat Kokkolaan vuoden 2009 alussa liittyneiden kuntien kylät sekä kaupunkiin vuonna 1977 liittyneen Kaarlelan kunnan ruotsinkieliset kylät. Kuntaliitosten ansiosta on vanhasta kauppa- ja teollisuuskaupungista Kokkolasta tullut myös kansallisesti merkittävä maataloustuotannon keskus. Maaseutumainen asutus alkaa varsin nopeasti tiiviin kantakaupungin ulkopuolella.

Kantakaupunkia ympäröivät enemmistöltään ruotsinkieliset kylät Ali-Korpilahti, Kotkamaa, Lahnakoski, Linnusperä-Ventus, Långö, Rödsö-Palo, Sokoja, Vitsari, ja Öja. Edelleen pohjoiseen ja itään mentäessä seuraavat entiset maalaiskunnat Kälviä, Lohtaja ja Ullava, joilla kaikilla on kirkonkylän lisäksi myös muita kyläkeskitymiä.

Kälviän kyliä ovat Hilli, Honkimaa, Jatkojoki, Jokikylä, Karhulahti, Kleemola, Kälviä, Miekkoja, Nissi, Passoja, Peitso, Peltokorpi, Porkola, Riippa, Rimpilä, Rita, Ruotsalo, Vuolle ja Välikylä. **Lohtajan** kyliin kuuluvat Alaviirre, Karhi, Lohtaja, Marinkainen, Sorto, Väliviirre, Koskenkylä ja Uusikylä. **Ullavan** mittavaan kyläluetteloon kuuluvat Alikylä, Haapasalo, Haapala, Hanhisalo, Herlevi, Honkala, Jääskä, Kallinki, Korpi, Länttä, Neverbacka, Norppa, Rahkonen, Sepänkylä, Törbacka, Ullava ja Viitasalo.

Niin vanhojen Kaarlelan ja Öjan kylien kuin vuonna 2009 liittyneiden kylien suuresta määrästä johtuen ei maaseutua tässä asiakirjassa sen enempää kuin kunnan kulttuuritoiminnan kehittämistyössä muutenkaan juuri käsitellä yksittäisinä kylinä vaan kaupungin maaseutualueita pohditaan laajempina alueellisina kokonaisuuksina.

Vuoden 2009 kuntaliitoksen yhteydessä Kokkolan kaupungin väkiluku kasvoi noin 8.400 asukkaalla. Liittyneet alueet ovat käytännössä täysin suomenkielisiä. Vanhan Kaarlelan ruotsinkielisten maaseutukylien ansiosta myös kaupungin maaseutualueet muodostavat kuitenkin kaksikielisen kokonaisuuden.

1.3. Ohjelmatyön tavoitteet

Kokkolan maaseutukulttuuriohjelman tavoitteena on entistä paremmin huomioida kulttuuripoliittisessa työssä kaupungin maaseutualueiden kulttuuritoiminnat ja kulttuuriset tarpeet. Kaupungilla on vuoden 2007 alussa kaupunginvaltuustossa hyväksytty, voimassa oleva kulttuuripoliittinen strategia, joka on kuitenkin laadittu ennen vuoden 2009 kuntaliitosta. Kokkolan, Kälviän, Lohtajan ja Ullavan kuntaliitos muutti Kokkolan kaupunkirakennetta merkittävästi. Kaupungin pinta-ala nelinkertaistui liitoksessa ja liittyneet alueet ovat Kälviän ja Lohtajan entisten kuntakeskusten muodostamien taajamien ulkopuolisilta osiltaan maaseutumaisia.

Maaseudun merkityksen kasvua kaupungin kokonaisuudessa ei ennakoitu vuoden 2006 kulttuuripoliittisessa strategiatyössä. Tämä maaseutukulttuuriohjelma onkin kulttuuripoliittisen strategian lisäasiakirja, jossa otetaan kantaa kuntaliitoksen jälkeiseen muutokseen

Kokkolan kaupunkirakenteessa sekä tuon muutoksen vaikutuksiin kulttuuripoliittisessa toiminnassa.

Maaseutukulttuuriohjelman aineisto on kerätty kansallisista, alueellisista ja paikallisista asiakirjoista, asiantuntijakeskusteluista sekä kuntalaiskuulemisten tuloksista. Moniaineksella, vuorovaikutteisella ja osallistavalla toimintatavalla on haluttu varmistaa asiakirjaan näkökulmien monipuolisuus. Toisaalta kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta on kokenut osallistavan toimintatavan sitouttavan toimijoita kehittämistyöhön. Alueiden ja ihmisryhmien kulttuuriin liittyvää kehittämistyötä on tehtävä tiiviissä yhteydessä niihin ryhmiin, joita kehittämistyö koskee. Maaseutukulttuuri ei synny ylhäältä sanelemalla, vaan kylien asukkaiden oman elämäntavan ja toiminnan tuloksena.

Maaseutukulttuuriohjelma vastaa kysymyksiin

1. "Mitä kaupungin ja sen kulttuurihallinnon on tehtävä turvatakseen maaseudun kulttuuriset erityispiirteet ja kulttuuriaktiivisuuden Kokkolan kaupungin maaseutualueilla?" ja
2. "Miten Kokkolan kaupunki voi jalostaa ja entistä tehokkaammin hyödyntää niitä kulttuurisia vahvuuksia, joita sen maaseutualueilla on?"

2. MAASEUTUKULTTUURI KEHITTÄMISASIAKIRJOISSA

2.1. Maaseutukulttuuri alueen kehittämisasiakirjoissa

Maaseutukulttuuriin viittaavia tai ohjelman laadintaan vaikuttavia viestejä ja ajatuksia on löydettävissä useista Keski-Pohjanmaan maakunnan ja Kokkolan kaupungin kehittämishojelmista ja -asiakirjoista. Seuraavassa käydään lyhyesti läpi eräiden kulttuuripoliittisesti keskeisten aluekehitysasiakirjojen maaseutukulttuuriin liittyviä viittauksia:

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030 sekä maakuntaohjelma 2011-2014

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma 2030 ”Elinvoimainen, kestävän kasvun maakunta” ja maakuntaohjelma 2011-2014 hyväksyttiin Keski-Pohjanmaan liiton maakuntavaltuustossa 22.4.2010. Maakuntasuunnitelma ja -ohjelma ovat maakunnan kehittämistahdon ilmaus ja se linjaa niin maakunnan pitkän aikavälin kuin lähivuosienkin aluekehitystyötä.

Johtavana tavoitteena maakuntasuunnitelmassa on koko maakunnan elinvoimaisuus ja kestävä kasvu. Tavoitteena on taloudellisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti menestyvä, yhteisöllinen, vetovoimainen ja turvallinen Keski-Pohjanmaa. Keskeisiksi kehittämisen kohteiksi maakuntaohjelmassa nostetaan osaaminen ja innovaatiot, yrittäjyys ja elinkeinotoiminta, hyvinvointi, maaseutu sekä toiminta- ja elinympäristö. Maakuntaohjelman läpileikkaavana teemana on maaseutu, jota kehitetään useasta näkökulmasta. (http://www.keski-pohjanmaa.fi/page.php?page_id=80)

Vuoteen 2030 tähtäävässä maakunnan visiossa ”vahva yhteisöllisyys sekä toisistaan ja itsestään huolehtivat ihmiset edistävät väestön hyvinvointia. Omaleimainen identiteetti ja kulttuuri kokoavat ihmiset sekä yhteisöt yhteisten tavoitteiden taakse.” Maakunnan vahvuuksina suunnitelma nostaa esille muiden muassa rikkaan kulttuuriperinnön ja -toiminnan, vahvan kansalais- ja järjestötoiminnan sekä talkooperinteen, hyvät harrastusmahdollisuudet sekä maakuntaidentiteetin. Suunnitelma tunnustaa alueen kuntatalouden heikkouden ja näkee alueen uhkina erityisesti julkisten palveluiden kustannusrakenteen sekä yhteisöllisyyden vähenemisen alueella. Toisaalta suunnitelmassa mainitaan alueen mahdollisuuksina uudet toiminta- ja yhteistyömallit, monikulttuurisuus ja -kielisyys, kansalaisosaaminen ja omaehtoinen kehittäminen, paikallisuus ja maaseutuasuminen.

Maakuntasuunnitelma korostaa maakunnan kaikkien osien, niin kaupunki- kuin maaseutu-alueidenkin tasapainoista, vahvuuksiin ja osaamiseen perustuvaa kehittämistä ja kehittämistoimenpiteiden sopeuttamista toimintaympäristön muutoksiin.

Keski-Pohjanmaan maakunnan kulttuuri- ja liikuntastrategia 2007-2015

Vuonna 2006 Keski-Pohjanmaan liiton valtuustossa hyväksytty maakunnan kulttuuri- ja liikuntastrategia kokoaa yhteen maakunnan kulttuuri- ja liikuntatoiminnan kehittämiskokonaisuudet. (Kulttuuri ja liikunta alueen voimavarana - Keski-Pohjanmaan liiton kulttuuri- ja liikuntastrategia 2007-2015; Strategiaosa)

Kulttuuri- ja liikuntastrategia korostaa keskipohjalaisen kulttuurin henkistä, sosiaalista ja taloudellista vaikuttavuutta maakunnassa. Monipuolinen kulttuuri- ja liikuntatoiminta ovat paitsi voimavaroja, myös päämääriä aluekehityksessä.

Strategia nostaa yhtenä tärkeimpänä maakunnallisena kehittämiskokonaisuutena esille ajatuksen keskipohjalaisen kulttuurin kehittämiskeskuksesta, joka kokoaa toimijat yhteiseen verkostoon, edistää kulttuurin näkyvyyttä, auttaa kulttuurihankkeiden kokoamisessa, ja luo alueen kulttuurielämälle yhteyksiä kansallisesti ja kansainvälisesti. Lisäksi strategia korostaa kulttuurialan koulutuksen merkitystä sekä lasten ja nuorten osallistamishankkeita alueen asukkaiden aktivoijina. Asiakirja toivoo elämystuotannon luovan alueelle uusia elinkeinoja, joita edistetään muun muassa tukemalla kulttuurin ja liikunnan pienyritystoiminnan käynnistämistä sekä elämys-elinkeinojen rahoitusta.

Maakunnan kulttuurielämän vahvuuksiksi strategia luettelee keskipohjalaisen kansanperinteen, kulttuuritapahtumat, musiikki- ja teatteritoiminnan aktiivisuuden, kulttuuriharrastuksen monipuolisuuden sekä osaavat kulttuurin ammattilaiset. Heikkouksina strategia mainitsee erityisesti kuntien niukat resurssit sekä kulttuurin ammattilaisten vähäisen määrän kunnissa. Maakunnallisina kulttuurisina mahdollisuuksina asiakirja esittelee maakunnallisen yhteistyön sekä laaja harrastajakentän mahdollisuudet tuottaa uusia ammattilaisia ja kulttuurielinkeinojen harjoittajia alueelle. Maakunnan kulttuurielämän uhkina nousevat erityisesti esille taloudellisten resurssien kaventuminen, kulttuuritarjonnan yksipuolistuminen sekä kulttuuriammattilaisten kato maakunnasta.

Keski-Pohjanmaan kulttuuri- ja liikuntastrategia luettelee kulttuurin toiminta-alueelle neljä keskeistä kehittämissuuntaa, jotka käsittelevät kulttuurin yhdistystoiminnan jatkuvuutta ja toimintaedellytyksiä, kunnallisten kulttuuripalveluiden organisointia, osaamispuheen vahvistamista sekä alueen kulttuuriyrittäjyyden olosuhteiden kehittämistä.

Keski-Pohjanmaan maakunnan hyvinvointistrategia 2015

Keski-Pohjanmaan liiton maakuntavaltuusto on hyväksynyt 22.4.2010 maakunnan ensimmäinen hyvinvointistrategian, joka on tarkoitettu sekä ”suunnan näyttäjäksi että välineeksi alueen kuntien ja muiden yhteisöjen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa”. Liitto kuvaa strategiaa maakunnan toimijoiden yhteiseksi tahdonilmaukseksi hyvinvoinnin kehittämisen tavoitteista ja painopisteistä. (http://www.keski-pohjanmaa.fi/tiedostot/Keski-Pohjanmaan_hyvinvointistrategia_2015.pdf)

Hyvinvointistrategian visio ”Hyvää elämää Keski-Pohjanmaalla” korostaa laajaa hyvinvointinäkemystä, jossa myös kulttuuritoiminnalla ja muulla paikallisella aktiivisuudella nähdään olevan vaikutuksia alueen asukkaiden hyvinvointiin. Esimerkiksi kulttuurin hyvinvointivaikutukset nousevat asiakirjassa vahvasti esille keskipohjalaisen hyvinvoinnin osatekijöinä. Lisäksi liitto muistuttaa hyvinvointistrategiassaan kansalaislähtöisen toiminnan, kuten yhdistysten, järjestöjen ja vapaaehtoistyön merkityksestä yhteisöllisyyden ja osallisuuden turvaajana ja vahvistajana.

Hyvinvointistrategia tähtää siihen, että kulttuurin ja liikunnan hyvinvointivaikutukset kasvavat keskipohjalaisten elämässä. ”Kulttuuri laajasti käsitettynä vaikuttaa monitahoisesti ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointiin. Kulttuurilla on keskeinen asema siinä, kokeeko ihminen olevansa kotiseudullaan ja yhteisön täysivaltainen jäsen sekä siinä, miten merkitykselliseksi ja mielekkääksi ihminen kokee arkensa. Kulttuuri lisää terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia, jolloin on paremmat edellytykset osallistua ja toteuttaa itseään. Kulttuurin hyvinvointivaikutuksia vahvistetaan ensinnäkin edistämällä ihmisten mahdollisuuksia sekä itse tekemiseen ja harrastamiseen että muiden tuottamasta kulttuurista nauttimiseen. Toisaalta kehitetään erilaisten kulttuurin yhteisötoimijoiden toimintaedellytyksiä.”

Liitto kiinnittää strategiassaan huomiota myös elinympäristön merkitykseen maakunnan asukkaiden hyvinvoinnissa ja tähdentää erityisesti maaseutumaisen elämänmuodon turvaamista osana maakunnan hyvinvointityötä.

Kulturprogram Österbotten / Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2009-2013

KulturÖsterbotten rf ja Pohjanmaan liitto ovat yhteistyössä jäsenkuntiensa kanssa laatineet Pohjanmaalle vuosiksi 2009-2013 kulttuurin kehittämisohjelman, joka hyväksyttiin Pohjanmaan liiton hallituksessa 19.10.2009. Strategian tavoitteena on kehittää pohjalaista kulttuuritoimintaa ja saada se osaksi ihmisten arkipäivää sekä saattaa alueen ihmiset ymmärtämään kulttuurin positiivinen vaikutus ihmisen hyvinvointiin ja terveyteen. Strategia tähtää laaja-alaiseen yhteistyöhön hallinnon eri tasojen, yhteiskunnan sektoreiden, taidelajien ja yksittäisten toimijoiden sekä eri kieliryhmien välillä.

(http://www.kulturosterbotten.fi/files/kulttuuriohjelma_suomeksi_nettiin.pdf)

Pohjanmaan kulttuuriohjelma rakentuu kuudelle toimenpidekokonaisuudelle, joiden otsikot ovat Kulttuuriperintö, Hyvinvointia kulttuurista, Kulttuurin tietotaito, Kulttuurista toimeentulo, Kulttuuritapahtumat ja -toiminta sekä Rajaton ja kansainvälinen kulttuuri

Maaseutukulttuuriin liittyviä piirteitä on esillä erityisesti kulttuuriperinnön merkitystä korostavissa toimenpide-esityksissä. Ohjelma kannustaa eri toimijoita ja Pohjanmaan asukkaita vaalimaan paikallisidentiteettejä erityisesti kulttuurin avulla. Esimerkiksi maaseudun kyläyhteisöjä tulisi nostaa Pohjanmaalla esille elävinä kulttuuriympäristöinä.

Kokkolan kaupungin, sivistystoimen toimialan ja kulttuuripalvelujen tulosalueen strategiat 2009-2013

Kokkolan kaupunginvaltuusto hyväksyi kaupungin ”Kokkolassa parasta aikaa” -strategian kokouksessaan 26.10.2009. Kaupungin sivistystoimen lautakunnat hyväksyivät maaliskuussa 2010 kaupungin yleisen kehittämisstrategian pohjalta kootun strategia-asiakirjan ”Kokkolasta myötätuulta inhimilliselle kasvulle ja kehitykselle”. Kyseinen asiakirja viitoittaa sivistystoimialan kehittämissuunnat vuosiksi 2009-2013.

(https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/fi_FI/sivistystoimen_strategiat/)

Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta taas hyväksyi kokouksessaan 8.6.2010 kulttuuripalvelujen tulosaluestrategian kuluvalle lautakuntakaudelle 2009-2013. Muiden tulosaluestrategioiden tavoin myös kulttuuripalvelujen strategia pohjautuu kaupungin yleiselle kehittämisstrategialle sekä sivistystoimen strategialle. Edellä mainittujen strategia-asiakirjojen lisäksi kulttuuripalvelujen tulosaluestrategiaan vaikutti myös vuonna 2007 hyväksytty kaupungin kulttuuripoliittinen strategia-asiakirja.

(https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/kulttuuripalvelut_strategia/fi_FI/kulttuuripalvelut_strategia/)

Kaupungin vuoteen 2020 tähtäävä kehittämisvisio korostaa kaupungin monipuolisia asuinympäristöjä ja moniarvoista kulttuuria: ”Ihmisen kokoinen, merellinen ja kaksikielinen Kokkola tarjoaa asukaslähtöiset palvelut sekä turvallisen ja monipuolisen asuinympäristön.

Kansainvälisissä verkostoissa toimivan kaupungin elinvoima pohjautuu korkealuokkaiseen osaamiseen, moniarvoiseen kulttuuriin, kilpailukykyiseen elinkeinotoimintaan ja logistiikkaan.”

Kaupungin kehittämisstrategian laadinnassa kirjattiin niitä vahvuuksia ja kehittämiskohteita, joita havaittiin strategiatyön aikana. Vahvuuksina valtuusto näki muiden muassa kaupungissa tarjolla olevat kulttuuri- ja muut hyvinvointipalvelut sekä yhteisöllisyyden. Kehittämisen kohteeksi valtuusto kirjasi muiden muassa maaseudun voimavarojen paremman tiedostamisen esimerkiksi matkailussa, elintarviketuotannossa ja energiatuotannossa. Muina kehittämisalueina nousivat esiin rikkaan kulttuuriympäristön hyödyntäminen sekä monipuolisen kaupunkirakenteen hyödyntäminen.

Maaseutukulttuuriin viittaavissa strategiatavoitteissa tavoitteissa kiinnitetään huomiota kaupungin asumismuotojen moninaisuuteen, maaseutuelinkeinojen kehittämiseen, sekä kulttuurin ja liikunnan olosuhteiden kehittämiseen kaupungissa.

Kaupungin sivistystoimen strategia täsmentää kaupungin kehittämisstrategian tavoitteenasettelua sivistystoimen toimialaa ohjaavaksi. Asiakirjan maaseutukulttuuriin viittaavissa tavoitteissa tähdennetään fyysisten olosuhteiden kehittämistä kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan ja liikuntalautakunnan toimialalla, järjestö- ja harrastustoiminnan tukemista ja edistämistä. Maaseutukulttuurin näkökulmasta erityisen kiinnostavia ovat suunnitelmat palveluyhteistyön sekä ostopalvelutoiminnan kehittämisestä. Kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyö soveltuu erityisesti maaseutualueille, joissa kunnallisia yksiköitä ei ole ja joissa paikallisella järjestötoiminnalla on tiivis yhteys alueen asukkaisiin.

Sivistysstrategia toimi pohjana sivistystoimen tulosalueiden kehittämisasiakirjoille, joista yksi on kulttuuripalvelut tulosalueen vuoteen 2013 yltävä strategia. Strategian vision otsikona on ”Kulttuurien Kokkola”. Vision tavoitteena on Kokkola, joka on ”Keski-Pohjanmaan alueen monikulttuurinen keskus, joka antaa tilaa kaikkien kulttuureille ja kannustaa kaikkia asukasryhmiään kulttuuritoimintaan.”

Kulttuuripalvelujen tulosaluestrategia kiinnittää kehittämistavoitteissaan huomiota järjestö- ja harrastustoiminnan aktivointiin, alueellisen tiedottamisen kehittämiseen kaupungin sisällä, kuntalaisosallisuuden kannustamiseen sekä alueen ammatillisen kulttuuriosallisuuden hyödyntämiseen koko kaupungin alueella.

Kokkolan kaupungin kulttuuripoliittinen strategia 2015

Kaupungin kulttuuripalvelujen kehittämistä ohjaa sivistysstrategian lisäksi vuoteen 2015 yltävä kaupungin kulttuuripoliittinen strategia, jonka Kokkolan kaupunginvaltuusto on hyväksynyt kokouksessaan 19.2.2007. Strategian tavoitteena oli viitoittaa tietä kaupungin kulttuuripoliitille ja kulttuuritoiminnan kehittämiselle vuosina 2007-2015.

(https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/kulttuuripoliittinen_strategia/fi_FI/kulttuuripoliittinen_strategia/)

Strategian kriittisistä menestystekijöistä sekä niiden alla olevista hankkeista maaseutukulttuurin kannalta merkityksellisiä ovat erityisesti Taiteen tekemisen ja kulttuuritoiminnan olosuhteiden kehittämiseen tähtäävä hanke yhteistyön tehostamiseksi toimijaverkkojen työllä sekä Monipuolisten, laadukkaiden kulttuuripalvelujen turvaamiseen tähtäävä hanke kohde-ryhmäkohtaisten palvelusuunnitelmien laatimiseksi.

Hanke kohderyhmäkohtaisten palvelusuunnitelmien laatimiseksi toimi yhtenä aloitteena myös maaseutukulttuuriohjelman laadinnalle. Kaupungin kulttuuripoliittinen strategia laadittiin ennen kuntaliitosta, joten strategian vaikutusalueen laajeneminen ja liitosalueiden maaseutumainen luonne ohjasivat kulttuuripalvelujen tulosaluetta käynnistämään erillisen prosessin maaseutukulttuuriohjelman kokoamiseksi.

2.2. Maaseutukulttuurin kansalliset tavoitteet

Maaseutukulttuurin turvaaminen ja kehittäminen on huomioitu myös eräiden kansallisten asiakirjojen tavoiteasettelussa.

Maaseudun kulttuuriohjelma 2010-2014;

”Luovien vastakohtaisuuksien maaseutu”, maaseudun kulttuuriohjelma 2010-2014 syventää ja toteuttaa viidennen maaseutupoliittisen kokonaisohjelman sekä maaseutupoliittisen selonteon kulttuuriteemoja. Maaseudun kulttuuriohjelma on laadittu maaseutupoliittisen vaikuttamisen välineeksi, joka antaa uusia näkökulmia kansallisten, alueellisten ja paikallisten kulttuuri- ja aluekehityssuunnitelmien laatijoille. Osa ohjelman toimenpideehdotuksista suuntautuu kulttuuritoimijoille ja osa puolestaan on kohdennettu enemmän hallinnolliseen ja poliittiseen toimintaan kehittäjille ja päättäjille.

(http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1400/Luovien_vastakohtaisuuksien_maaseutu_Maaseudun_kulttuuriohjelma_2010-2014.pdf)

Kulttuuriohjelma käsittelee maaseudun asemaa suomalaisen yhteiskunnan kulttuurisessa murroksessa. Ohjelmassa tarkastellaan kulttuurimurroksen kohtaamista ja sen tuomia mahdollisuuksia maaseudulla neljän teeman kautta: Elävä ja uudistuva yhteisöllisyys; Maaseudun toimivat kulttuuripalvelut; Hedelmällinen toimintaympäristö luovalle taloudelle ja kulttuuriyrittäjyydelle sekä Maaseudun kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön arvo. Ohjelma sisältää lukuisia toimenpideehdotuksia, jotka sopivat yhteen tämän asiakirjan tavoitteiden kanssa.

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007-2013

Maaseudun kansallinen kehittämistyö tähtää elinvoimaisen ja toimivan maaseudun säilymiseen, ympäristön tilan parantamiseen ja uusiutuvien luonnonvarojen kestäväan käyttöön. Kehittämistyön tavoitteena on Suomen maaseudun pitäminen nykyistä vahvemmin mukana alueellisessa, kansallisessa ja kansainvälisessä kehityksessä globalisaation edessä.

(http://www.maaseutu.fi/fi/index/maaseudunkehittamisohjelmat/tavoitteet_ja_tyokalut/ohjelmaasiakirja.html)

Maa- ja metsätalousministeriö on laatinut kehittämistyönsä tueksi Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman. Kehittämisohjelman käytännön toimenpiteet, on jaettu neljän toimintalinjan alle. Maaseutukulttuurin kannalta kiinnostavimpia ovat kolmas ja neljäs. Kolmanteen toimintalinjaan kuuluvat maaseutuelinkeinojen monipuolistaminen ja kehittäminen, maaseutumatkailun kehittäminen sekä maaseudun palveluiden ja kylien kehittäminen. Neljännen toimintalinjan kautta tuetaan muun muassa Leader-toimintaryhmien paikallisten kehittämissuunnitelmien mukaista toimintaa.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa maa- ja metsätalousministeriö on suunnitellut toimenpiteitä myös Leader-toimintaryhmien kautta tapahtuvalle kehittämistyölle. Leader-toimintaryhmät ovat maaseudun alueellisen kehittämistyön kannalta keskeisiä kansallisia vaikuttajia. Kokkolan alueen maaseutu jakautuu Rieska-leaderin ja Pirityisten vastuulle. Leader-toimintaryhmät kannustavat maaseudun asukkaita kehittämään omaa kotiseutuaan, lisäämään sen viihtyisyyttä sekä synnyttämään uusia työpaikkoja ja yrityksiä. Toimintaryhmien kautta valtio rahoittaa yleishyödyllisiä ja elinkeinotoimintaa edistäviä hankkeita sekä yritystukia. Ryhmät myös neuvovat tuen hakijoita hakemusten valmistelussa ja hankkeiden toteuttamisessa.

Voimistuvat kylät -kampanja

Voimistuvat kylät -kampanjaan osallistuva Suomen Kuntaliitto nostaa jäsenkuntiensa piirissä esiin asukastoiminnan, kyläyhteisöjen ja kaupunginosayhdistysten merkityksen kuntaliitostilanteissa. Asukkaiden vahva mahdollisuus vaikuttaa oman lähiympäristönsä ja kuntansa asioihin on erityisen tärkeää kuntaliitosten jälkeen syntyneissä liitoskunnissa. Kuntaliitto muistuttaa, että verkottuminen kunnan eri toimijain kesken ja kansalaisaktiivien ideoiden toteuttaminen lisäävät kunnan elinvoimaa.
(<http://www.voimistuvatkylat.fi/>)

Kuntaliitosten myötä suurten ja keskikokoisten kaupunkien tai kuntien väkiluku kasvaa samalla, kun maaseutumaisuus säilyy. Liitoskunnat ovat aiempaa monimuotoisempia; ne muodostuvat kaupunkimaisista keskuksista ja toisaalta pienistä kylistä. Tämä asettaa uusia vaatimuksia kunnan lähidemokratialle ja vuoropuhelulle kunnan sisällä ja sen ulkoisiin yhteistyökumppaneihin nähden.

Maaseudun pitäminen elinvoimaisena muuttuu monilla alueilla entistä vaikeammaksi. Maaseudun ihmisille pitää kuitenkin taata palvelut ja heidän ääntään kuulla kunnan kehittämistyössä. Kuntaliitto korostaakin erilaisten lähidemokratian toimintatapojen vahvistamista kunnissa. Esimerkkejä näistä ovat kylien neuvottelukunnat, kyläparlamentit, aluefoorumit ja -toimikunnat. Voimistuvat kylät -kampanja painottaa elävien kyläyhteisöjen ja asuinalueiden oman toiminnan merkitystä kuntien voimavarana. Edustuksellinen demokratia ja kuntalaisten suora osallistuminen eivät ole toisilleen vastakkaisia. Parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan.

3. AVAINTOIMIJOIDEN NÄKEMYKSET KOKKOLAN MAASEUTUKULTTUURISTA

3.1. Asiantuntijanäkemyksiä

Kokkolan kaupungin kulttuuripalvelujen työryhmä haastatteli strategian aineistonkeruuvaiheessa eräitä keskipohjalaisia maaseudun ja maaseutukulttuurin asiantuntijoita. Haastattelut edustivat tutkimuksen kenttää, Leader-toimijoita, maakunnan hallintoa sekä tuottajajärjestö MTK:ta. Haastatteluissa keskityttiin pohtimaan yhdessä asiantuntijoiden kanssa vuoden 2009 kuntaliitosta sekä sen vaikutuksia liitoskuntien maaseutukyläin elinvoimaisuuteen. Asiantuntijoilta pyydettiin myös näkemyksiä niistä julkisen sektorin toimenpiteistä, joilla maaseudun elinvoimaisuutta, kyläkulttuuria ja kylien asukkaiden osallisuutta voidaan edistää. Haastatteluissa sivuttiin myös kunnan ja järjestötoiminnan suhdetta sekä erityisesti kulttuuritoiminnan merkitystä kylien elinvoimaisuutta edistettäessä.

Useat haastatellut asiantuntijat katsoivat, että kuntaliitos on vaikuttanut liitoskuntien kyliin aktiivisesti. Toimintaympäristön laajeneminen ja poliittisten vaikuttamiskanavien uudelleen järjestäminen on kannustanut kylätoimijoita aktivoitumaan ja nostamaan kylien asioita esille. Aktivoitumiseen on epäilemättä vaikuttanut myös asukkaiden pelko kylien aseman ja palvelujen tulevaisuudesta aikaisempaa laajemmassa kunnassa.

Haastatellut asiantuntijat eivät kuitenkaan kokeneet kylien aseman heikkenemisen kuntaliitoksen jälkeen. Asukkaiden kannalta keskeisimmät palvelut ovat säilyneet ja kuntaliitoksen arveltiin jopa edistävän kylien keskinäistä tasa-arvoa. Hallinnon etäännyttämistä pidettiin asiantuntijahaastatteluissa kuitenkin kuntaliitoksen merkittävimpänä haittana asukkaiden näkökulmasta. Kuntien laajentumiskehityksen arveltiin eräissä haastatteluissa myös vauhdittavan kyläkentän polarisoitumista: kasvukykyiset kylät jatkavat kehittymistään kun taas rakenteeltaan ja olosuhteiltaan heikommät kylät kuihtuvat.

Kyläläisten oman aktiivisuuden korostuminen kuntaliitoksen jälkeisessä kehittämisessä nousi esiin kaikissa haastatteluissa. Asiantuntijat pitivät kylien eri järjestöjä kehittämistyön tulevana avaintoimijoina. Hallinnon haasteena on luoda toimivat yhteydet kylillä toimiviin järjestöihin sekä turvata kolmannen sektorin toimijoiden olosuhteet. Konkreettisina esimerkkeinä hallinnon ja asukkaiden kohtaamispaikkoina esiin nousivat kylätalot, joiden merkitys nousi korostetusti esiin useissa haastatteluissa. Jotkut haastatelluista kannustaisivat kylä erillisten kyläyhdistysten perustamiseen. Kyläyhdistykset voisivat edustaa kyläläisiä hallintoon päin ja toimia kontaktipintana kylien ja keskushallinnon välillä. Toisten haastateltavien mielestä nykyinen järjestökenttä kylissä on riittävä, eikä erillisten kyläyhdistysten perustaminen ainakaan hallinnon aloitteesta takaa elävää vuorovaikutusta kylien ja kunnan välille.

Asiantuntijat korostivat haastatteluissa maaseutukulttuurin käsitteen laajaa tulkintaa. Maaseutukulttuuri on asumisympäristöstä kumpuava elämäntapa, joka tuottaa lukemattomia erilaisia representaatioita, tulkintoja ja käytännön toteutuksia. Maaseutukulttuurin edistäminen ei siksi rajaudu kunnan toiminnassa kulttuurihallinnon alaan, vaan myös muiden hallintokuntien toimenpiteillä on vaikutuksensa maaseutukulttuuriin. Kunnan kulttuurihallinnon roolin nähtiin korostuvan erityisesti maaseudun elinvoimaisuuden turvaamisessa, aktiivisen ilmapiirin rakentamisessa sekä kylien asukkaiden kulttuuriosallisuuden toteutumisessa. Kulttuuritoimen hallinnon osalta asiantuntijat nostivat esiin niin kulttuurin demokratisoinnin kuin kulttuuridemokratiankin merkityksen. Maantieteellisesti laajan kunnan kult-

tuuritoimen haasteena on turvata palvelujen riittävyys koko kunnan alueella. Toisaalta hallinnon on luotava olosuhteet asukkaiden omaehtoiselle kulttuuritoiminnalle.

3.2. Asukkaiden näkemyksiä

Maaseutukulttuuriohjelmaa valmisteleva kaupungin kulttuuritiimi järjesti vuoden 2011 alussa sarjan tilaisuuksia, joissa kaupungin asukkaat kutsuttiin keskustelemaan oman kylänsä tai kunnan osansa näkymistä kaksi vuotta kuntaliitoksen jälkeen. Tilaisuudet järjestettiin liitoskuntien alueella Kälviän ja Lohtajan aluetoimistoilla sekä Ullavan Ylikylän nuorisoseuran talolla. Ruotsinkielinen keskustelutilaisuus järjestettiin Kokkolan kaupunginkirjastossa.

Kutsu avoimiin keskustelutilaisuuksiin tehtiin lehti-ilmoituksilla, mutta kutsukirjeitä lähetettiin myös kunkin alueen yhdistyksille ja järjestötoimijoille. Tilaisuuksien saama suosio vaihteli tilaisuuksittain niin Lohtajan, Ullavan kuin kaupunginkirjastonkin tilaisuuksiin osallistui alle kymmenen henkeä. Kälviällä osallistujia oli noin kolmekymmentä. Keskustelijat olivat voittopuolisesti järjestötoimijoita tai muuten kulttuurielämään aktiivisesti osallistuvia toimijoita.

Tilaisuuksien varsin laimea suosio – Kälviän keskustelua lukuun ottamatta – herättää pohtimaan kulttuuripoliittisen keskustelun painoarvoa yhteisössä. Tilaisuuksien yhtenä johtopäätöksenä voitaneenkin todeta, etteivät kulttuuriin liittyvät kysymykset ole päällimmäisinä kuntalaisten agendalla. Voihan toki myös olla niin, etteivät kuntalaiset usko osallistumisen todella vaikuttavan päätöksentekoon, eivätkä siksi koe osallistumistaan mielekkääksi. Toisaalta sitten ne, jotka saapuivat tilaisuuksiin, keskustelivat aktiivisesti ja haastoivat ajoittain terävästikin vallitsevia hallintokäytäntöjä.

Keskustelutilaisuuksien pohjana toimi kyselykaavake, jossa kartoitettiin vastaajien käsityksiä kotikylässään tapahtuneesta tai tapahtumassa olevasta, kuntaliitoksen jälkeisestä muutoksesta. Lisäksi vastaajia pyydettiin kuvaamaan kotikylänsä aktiivisuutta, omaehtoisuuden toiminnan roolia sekä harrastusmahdollisuuksia. Nykytilaa käsittelevien kysymysten lisäksi keskusteltiin ihannekylästä sekä niistä toimenpiteistä, joilla kyläläiset, kolmannen sektorin toimijat ja kunta yhdessä voivat edesauttaa asukkaiden kannalta ihanteellisen kylän rakentumista. Tämän lisäksi keskustelijoilta pyydettiin konkreettisia kehittämisehdotuksia maaseutukulttuurin elinkelpoisuuden vahvistamiseksi. Seuraavaksi käsiteltävät kuntalaisnäkökulmat on koottu osittain käytyjen keskustelujen, osittain niihin osallistuneiden henkilöiden kaavakevastausten pohjalta.

Mikä on kotikyläsi tilanne kuntaliitoksen jälkeen?

Yhdistysten ja toimintaryhmien edustajat arvelevat varsin yksimielisesti, ettei kuntaliitos ole aiheuttanut merkittäviä muutoksia kylien aktiivisuudessa. Useiden kylien ja yhdistysten toiminta on kuntaliitoksen myötä mieluummin aktivoitunut kuin passivoitunut. Esimerkiksi tapahtumatarjonnan koetaan monipuolistuneen. Ajankohdallisesti tapahtumat painottuvat kuitenkin paljon kesäaikaan. Oman kylän ja entisen kunnan oma henki on voimistunut. On selvemmin löydetty oma identiteetti – kälviäläisyys, ullavalaisuus tai lohtajalaisuus korostuu.

Tilojen puute ei ole merkittävin olosuhdeongelma kylissä. Liitosalueella on lähes jokaisessa kylässä ja taajamassa kokoontumistiloiksi seurojentaloja, kylätaloja, kouluja tai vastavia. Negatiivisena kuntalaiset kokevat sen sijaan toimitilojen vuokrien korotukset.

Toisena selkeästi esiin nousseena ongelmana liitosalueen asukkaat mainitsevat tiedottamisen. Paikallislehtiä kiinnostus ei ulotu reuna-alueille ja kaupungin tuottamat aluetiedotteet ilmestyvät suhteellisen harvoin. Kuntaliitosta suuremmaksi osallisuushaasteeksi koetaan kiristynyt kilpailu vapaa-ajasta. Esimerkiksi television arvellaan laskeneen kulttuurin kulutusta ja asukkaiden osallistumisaktiivisuutta. Eräissä keskusteluissa asukkaat arvelivat työelämän kiristymisen väsyttävän ja vieroittavan kansalaisia vastuullisesta vapaaehtoisuudennäköistä.

Millaisena näet kylän tulevaisuudennäkymät?

Kuntarakennemuutoksen suurimmaksi uhkaksi kyläasukkaat kokevat keskittymiskehityksen. Vaarana on kylämuuttaminen nukkumalähiöksi, jossa aktiiviset toimijat vanhennevat ja uusi väki ei ehdi tai jaksa harrastaa. Positiivisena koetaan kuitenkin, että vaikka kylän väki ikääntyy, myös uusia asukkaita muuttaa alueille. Varsinkin lapsiperheet ja eläkeikäiset kaipaavat maaseudun rauhaa ja turvallista asuinpaikkaa. Hyväkuntoiset ikäihmiset toivovat jatkossa kyliltä harrastusmahdollisuuksia ja palveluita. Yhdistysaktiivit kaipaavat kylille ja yhdistykseen uusia, nuoria toimijoita.

Keskusteluihin osallistuneet asukkaat uskovat, että kylät jäävät, kehittyvät ja kasvavat vaikka kaupungit ja kunnat hallinnollisina rakenteina katoavat. Keskustelijat totesivat varsin yksimielisesti, että kuntaliitoksesta huolimatta elämä näyttää hyvältä. Kylähenki on vahva ja identiteetti vahvistunut, mikä luo olosuhteita moninaiseen kehittämiseen kylissä.

Mikä asema omaehtoisella toiminnalla on kotikylässäsi?

Keskustelijat olivat varsin yksimielisiä myös eri toimijoiden keskinäisistä painoarvoista kyläelinoimaisuuden turvaamisessa. Kylätoimivuuden, kehityksen ja säilymisen kannalta omatoimisuus kylissä on välttämätöntä. asiat toteutuvat varmimmin itse toimimalla. Kuntalaiset näkevät yhdistysten merkityksen korostuneen entisestään kuntaliitoksen jälkeen. Yhdistyksillä ei tarkoiteta vain varsinaisia kyläyhdistyksiä vaan myös muita kylätoimintaryhmiä kuten urheiluseuroja, maamiesseuroja ja nuorisoseuroja.

Liitoskuntien alueella yhdistystoiminta onkin vahvaa ja aktiivista. Toimintaan sitoutuneet kaipaavat kuitenkin lisää toimijoita yhdistykseen, ettei vastuu kasaudu vain muutamille. Aktiiviset ihmiset toimivat jo useilla eri tahoilla. Kylissä löytyy edelleen talkoohenkeä, joskin yhteishengessä koettiin paikoin parantamisen varaa. Tekijöiden lisäksi yhdistysaktiivit kaipaavat toimintaansa uusia ideoita ja ideoitsijoita.

Millaiset ovat kulttuuri- ja harrastustoiminnan olosuhteet kotikylässäsi?

Kuntalaiset arvioivat harrastusolosuhteensa kohtalaisiksi, joskin eri kylätaajamien välillä on tältäkin osin vaihtelua. Entisten kirkonkylätaajamien osalta puitteet harrastaa ovat kohtalaisen hyvät ja jopa parantuneet kuntaliitoksen myötä. Pienten kylätoimintaryhmien osalta olosuhteissa on enemmän kirjavuutta.

Aktiivisten toimijoiden puuttumisen lisäksi järjestöjen edustajat kokevat kylien ja yhdistysten merkittävimmäksi uhkaksi talousongelmat. Kylätalojen ylläpito vie kohtuuttomasti resursseja, mutta tilat ovat kuitenkin toiminnan kannalta välttämättömät. Esimerkiksi liitoskunnissa varsin aktiivinen kesäteatteritoiminta on vailla asianmukaisia toimitiloja.

Millaista kehitystä tai muutosta kylissä tarvitaan?

Kyläläisten ihannekuva aktiivisesta kylästä on yhteistoiminnallinen, positiivinen, yhteen hiileen puhaltava ja monipuolista harrastustoimintaa tarjoava. Kylän tulee olla turvallinen ja tuttavallinen, toiset huomioiva. Ideaalikylä aktivoi kaikenikäiset asukkaansa toimintaan ja tarjoaa eri kulttuuritoimijoille mahdollisuudet toteuttaa itseään.

Koulu toimii monissa kylissä vapaa-ajan toiminnan keskuksena. Kyläläiset korostavat, että kunnan on turvattava kylille harrastusolosuhteet siinäkin tilanteessa, ettei kylällä ole koulua. Kyläläisille merkityksellistä on se, että ihmiset ovat onnellisia ja jokainen löytää oman paikkansa yhteisössä. Yhteisön sisäisen koheesion kannalta keskeisessä asemassa ovat kylillä toimivat yhdistykset ja muut toimintaryhmät. Ideaalikylä toteuttaa oman näköistään harrastustoimintaa. Paikallisilla yhdistyksillä ja toimintaryhmillä on paras paikallistuntemus toimia ja toteuttaa juuri omalle kylälle sopivia aktiviteetteja.

Millaisilla toimenpiteillä kaupungin hallinto voi tukea kylien kehitystä toivottuun suuntaan?

Asukkaat korostavat kunnan roolia kylien ikärakenteen monipuolistajana. Kyliin toivotaan varsinkin nuoria perheitä, ja tässä kaavoitus nousee avainasemaan. Omalle tontille pitää saada omalla rahalla rakentaa ja rakennuslupia on saatava myös taajama-alueiden ulkopuolelle.

Merkittävä osa kehittämisehdotuksista koskee kaupungin hallintoa yleisesti tai jotain muuta hallinnon alaa kuin kulttuurihallintoa. Joukkoliikenneolosuhteita ja teitä tulisi parantaa. Koulutilat tulee saada aktiiviseen iltakäyttöön ja julkisissa tiloissa tilavuokrat kohtuullistaa. Tämä takaa osallistumismaksujen pysymisen kohtuullisina, jolloin vähävaraisillakin perheillä on mahdollisuus osallistua. Asukkaat vaativat hallinnolta tasapuolisuutta kylien kehittämisessä. Yhtenä kehittämisvälineenä mainittiin projektiavustusten jakaminen kylien aktiivointiprojekteihin.

Kyläläiset toivovat, että liitoskuntien alueelle saataisiin monikäyttöisiä ulkoilmalavoja, joilla voi järjestää esimerkiksi kesäteatteria, tansseja, konsertteja ja laulutapahtumia. Asukkaat muistuttavat kulttuurihallintoa myös siitä, että kaupungin kulttuuritapahtumia ja -palveluita on järjestettävä tasapuolisesti kunnan eri osissa. Kokkolan seudun opiston kansalaisopistotoiminta on merkittävässä asemassa kylillä. Asukkaat kokevat kuitenkin, että kansalaisopistoharrastaminen on kallistunut kohtuuttomasti kuntaliitoksen jälkeen.

Kulttuurihallinnolta kyläläiset toivovat organisatorista tukea. Hanke- ja toiminta-avustukset kylien toiminnan tukemisessa koetaan järjestöjen piirissä tärkeiksi. Ulkoisten olosuhteiden lisäksi kyläläiset odottavat työlleen ja toiminnalleen kunnan hallinnolta tunnustusta, kannustusta ja arvostusta. Kulttuurihallinnolta odotetaan koordinaattorin, katalysaattorin ja avustajan roolin täyttämistä. Hallinnon jalkautuminen yhdistysten tapahtumiin ja suunnittelilaisuuksiin koetaan tärkeäksi. Pienikin tuki voi käynnistää laajan hankkeen.

4. MAASEUTUKULTTUURITYÖN KONTEKSTIT JA RESURSSIT

4.1. Johtopäätökset maaseutukulttuurin vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhkista Kokkolassa

Maaseudun kehitystä ja tulevaisuudennäkymiä käsittelevien yleisesitysten, asiantuntija-haastattelujen sekä kuntalaiskeskustelujen pohjalta rakentuu kokkolalaisen maaseutukulttuurin vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia esittelevä nelikenttä. Nelikenttä-analyysin mahdollisuuksia ja uhkia esittelevistä osista rakentuvat maaseutukulttuurin tulevaisuudenskenaarioiden ääripäät: ”Nouseva maaseutu” (mahdollisuudet) ja ”Näivettyvä maaseutu” (uhkat).

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none">• Maakunnan kulttuuriperintö; vahva identiteetti• Paikallistunteen nousu kuntaliitoksen jälkeen• Elinvoimainen kansalaistoiminta; vahva järjestökenttä• Yhteisöllisyys ja talkooperinne• Elämänlaatutekijät ovat kunnossa (esim. kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminta)	<ul style="list-style-type: none">• Kuntatalouden tila; maaseudun kehittämisesurssien niukkuus• Maapolitiikka ja tiukentuvat lupakäytännöt vaikeuttavat haja-asutusalueelle rakentamista• Maaseudun kulttuuristen voimavarojen vähäinen hyödyntäminen• Kulttuurin ammatillisuuden ohuus maaseudulla
<ul style="list-style-type: none">• Maaseutuasumisen nousu elämäntapa-trendiksi• Tulomuuton aktivoituminen• Uudet yhteistyömallit kuntien ja III sektorin kesken• Maaseudun asukkaiden omaehtoisuus kehittämistyössä• Kulttuuriaktiivisuuden arvon nousu hyvinvointitekijänä• Elämystoiminnan kysynnän kasvu vahvistaa kulttuurin ammatillisuutta maaseudulla	<ul style="list-style-type: none">• Julkisten rahoituskanavien kuivuminen• Väestöpohjan kapeneminen ikääntymisestä ja negatiivisesta muuttotaseesta johtuen• Palvelujen ja toiminnan keskittyminen kaupunkikeskuksiin• Kulttuuri- ja vapaa-ajan tarjonnan kaventuminen• Yhteisöllisyyden väheneminen• Kylien entistä suurempi polarisoituminen menestyjiin ja häviäjiin
Mahdollisuudet	Uhkat

Nousevan maaseudun skenaario ennakoii maaseutuasumiseen kohdistuvan kiinnostuksen kasvua ja siitä seuraavaa maallemuuttoa. Muuttovoitto monipuolistaa ja vahvistaa maaseudun asukaspuolesta, mikä lisää maaseudun elinvoimaisuutta. Tässä skenaariossa maaseudun vahva järjestökenttä rakentaa yhdessä kunnan kanssa elämänlaatu- ja yhteisöllisyyden kokemuksia maaseudun asukkaille. Kulttuurin ja elämystuotannon ammattilaiset taas palvelevat räätälöidyillä hyvinvointipalveluillaan niin maaseudun omia asukkaita kuin vieraitakin.

Näivettyvän maaseudun skenaariossa muuttotappio ja väestön ikääntyminen heikentävät maaseudun elinkelpoisuutta. Samalla kunta keskittää palvelunsa harvoihin keskuksiin, mikä vähentää maaseutukylien vetovoimaa asuinpaikkana. Henkilö- ja rahoitusresurssien

pieneneminen heikentää järjestötoimintaa ja yhteisöllisyyden kanavat rapautuvat. Kehitys johtaa pienten kylien vähittäiseen autioitumiseen ja maaseutuasumisen keskittymisen muutamiin, valtaväylien varrella sijaitseviin kyläkeskittyisiin.

Kumpikaan skenaarioista tuskin toteutuu juuri nelikenttäanalyysin mukaisessa muodossa, vaan ääripäiden väliin jää lukuisia vaihtoehtoisia kehityskuvia, joissa on aineksia molemmista skenaarioista. Kaupungin hallinnon, ja tässä tapauksessa kulttuurihallinnon tehtävänä on luoda olosuhteita Nousevan maaseudun skenaarion toteutumiselle ja sille, että Näivettyvän maaseudun skenaario pystytään välttämään. Tämän olosuhdetyön onnistumisen ratkaisee se, millaisilla resursseilla hallinto kykenee panostamaan maaseudun elinvoimaisuuden vahvistamiseen ja millaiseen yhteistyöhön hallinto kykenee maaseudun asukkaiden ja heidän organisaatioidensa kanssa.

4.2. Resurssit ja resurssitarpeet maaseutukulttuurin kehittämisen näkökulmasta

Kuten aiemmat lainaukset eri strategia- ja kehittämissasiakirjoista niin kansalliselta kuin alueelliseltakin tasolta osoittavat, pidetään elävää maaseutukulttuuria merkittävänä resurssina kuntien ja alueiden kehittämistyössä. Jotta tämä resurssi saadaan kunnassa mahdollisimman tehokkaasti käyttöön, on kunnan ja sen asukkaiden panostettava voimavarojensa kehittämiseen ja hyödyntämiseen. Maaseutukulttuurin elinkelpoisuuden säilyttämisen ja vahvistamisen kannalta keskeisiä resurssitekijöitä ovat kaupungin hallinnon näkökulmasta kaupungin organisaation henkilö- ja talousresurssit sekä kylien omat resurssit kehittämistyössä.

Henkilö- ja talousresurssit kaupungin organisaatiossa

Kuten jo tässäkin asiakirjassa aiemmin on todettu, on kaupungin hallinnolla laajasti vaikutusta maaseutukulttuuriin ja sen elinvoimaisuuteen. Kunnan päätöksenteon kulttuurivaikutukset eivät rajoitu kulttuurihallinnosta vastaavan lautakunnan päätöksiin. Niin sosiaali- ja terveys- kuin teknisenkin sektorin ratkaisut vaikuttavat maaseutukulttuurin kehittämiseen samoin kuin kunnan keskushallinnon ja sivistyshallinnon päätökset.

Koska tämä strategia-asiakirja käsittelee nimenomaan Kokkolan kaupungin kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan maaseutukulttuuripolitiikkaa, keskitytään tässä lautakunnan alaisten resurssien esittelyyn. Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan budjetti ja toimintasuunnitelma käsittelevät kaupunkia kokonaisuutena, joten erillistä maaseututyön resurssia ei ole budjettiin kirjattu. Myös lautakunnan alaisuudessa toimiva henkilöstö työskentelee periaatteessa kaikkien kaupunkilaisten palvelemiseksi. Tulosalueilla on kuitenkin henkilöstöä, jonka toimenkuvaan kuuluu nimenomaan maaseutukulttuuriin liittyviä tehtäviä.

Kulttuuripalvelujen tulosalueella yksi kolmesta työntekijästä, kulttuurisihteeri on saanut erityisalueekseen liitoskuntien kulttuuritoiminnan. Ruotsinkielisten kylien kanssa yhteistyötä tekee tulosalueella työskentelevä kulttuuriohjaaja. Tulosalueen tehtävänä on järjestöjen ja muiden toimijoiden neuvonta- ja tukitoiminta sekä yhteistyöhankkeiden suunnittelu ja toteuttaminen.

Erillisiä määrärahoja maaseutukulttuurityöhön ei ole, mutta tulosalue avustaa määrärahojensa puitteissa maaseudun järjestötoimintaa ja osallistuu myös maaseudun kulttuuripalve-

lujen ja -tapahtumien tuottamiseen joko yhtenä järjestäjätahona tai pääjärjestäjää tukemalla. Tulosalue tuottaa maaseutukylille myös kulttuuripalveluja. Keskeisimpinä yhteistyökumppaneina tulosalueen maaseutukulttuurityössä ovat maaseudulla toimivat järjestöt.

Kaupunginkirjaston – Keski-Pohjanmaan maakuntakirjaston kaksi kirjastonjohtajaa ja viisi kirjastovirkailijaa tekee töitä Kokkolan maaseutualueen sivukirjastoissa Kälviällä, Lohtajalla ja Ullavassa. Kirjastopalvelujen talousarviossa ei ole eritelty määrärahaa maaseudulla tehtävään työhön eikä kirjaston kehittämissuunnitelmissa ole erityisiä maaseutukulttuuripainotuksia. Kirjastotoimen hallinto pitää väestön ikääntymistä tulevien vuosien keskeisenä palveluhaasteena, mutta olemassa olevan kirjastoverkon säilyttämistä tukee se, että maaseutualueiden asukkaat ovat ahkeria kirjastonkäyttäjiä.

K.H.Renlundin museon – Keski-Pohjanmaan maakuntamuseon palveluksessa työskentelee maakunta-amanuenssi, jonka tehtävänkuvaan kuuluu yhteistyö myös kaupungin omien maaseutualueiden kotiseutuyhdistysten ja –museoiden kanssa. Erillistä maaseudun perinnekulttuuriin liittyvää määrärahaa ei museon talousarviossa ole. Kaupungin museotoimen tulevien vuosien haasteena on sen hallinnassa olevan laajan kiinteistömässän kunnossapito. Arvokkaita, kunnossa pidettäviä kiinteistöjä on myös eri puolilla kaupungin maaseutualueita.

Kaupungin nuorisopalvelujen henkilöstöstä nuorisosihteerillä ja yhdellä nuorisohjaajalla toimenkuvaan kuuluu myös maaseudun nuorisotyöhön liittyviä tehtäviä. Kaupungilla on omat nuorisotilansa Kälviällä ja Lohtajalla. Lisäksi kaupungin nuorisopalveluilla on yhteistyösopimuksia maaseutukylissä toimivien kolmannen sektorin organisaatioiden kanssa. Nuorisokulttuuripanostukset maaseutualueille ohjautuvat pääosin nuorisotoimen yleisestä käyttötalousmäärärahasta.

Kaupungin nuorisotoimen kriittisissä menestystekijöissä on kuntaliitoksen jälkeisenä aikana todettu, että palvelut pyritään levittämään koko uuden Kokkolan alueelle. Lisäksi tavoitteisiin on kirjattu järjestöavustukset joita ovat hakeneet nuorten kulttuuriseen toimintaan myös maaseutualueiden yhdistykset. Nuorisopalvelut pitävät maaseutualueiden nuorisokulttuuripalvelujen tulevaisuuden haasteena maaseutukylien palveluverkoston yleistä heikkenemistä. Lähipalvelujen karsiminen kylissä johtaa myös maaseutualueilla olevien tapahtumien tason ja määrä laskuun. Haasteelliseksi nuorisopalvelujen hallinto arvioi myös maaseutualueilla toimivien yhdistysten tulevan tukemisen niin taloudellisesti kuin muillakin keinoilla. Nuorisopalvelut tarvitsevat erityisesti maaseudulla kumppanikseen vahvoja ja aktiivisia yhdistyksiä.

Kokkolan seudun opisto kuuluu kaupungin opetus- ja kasvatustalouden toimialaan, mutta se on toiminnallisesti lähellä kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan toimialaa. Koska opiston toiminta tulee esiin myös useissa maaseutukulttuuria käsittelevissä kokkolalaiskeskusteluissa, on tässä syytä esitellä lyhyesti myös opiston resursseja ja näkemyksiä.

Opiston yhden suunnittelijaopettajan toimenkuvaan kuuluu muiden tehtävien ohella alue-toimistojen alueelle tarjottavan kansalaisopistopalvelun suunnittelu. Suunnittelijaopettajalla on myös omaa opetusta kaikkien aluetoimistojen alueella. Ruotsinkielisen osaston rehtorin toimenkuvaan taas kuuluu ruotsinkielisen palvelun suunnittelu. Maaseutukulttuuri on merkittävä osa opiston ruotsinkielisen osaston palvelua (n.30%).

Opiston talousarvion teksteissä tai luvuissa ei ole määritelty maaseutualueiden toiminta- tai määrärahaikiintiöitä. Opiston rehtori määrittelee eri suunnittelijoille puolivuositain suunniteltavien opetuksien kiintiöt. Opetuksen kiintiöiden suhteen maaseutualueen opetustuntimäärät on määritelty aikaisempien vuosien tasolle. Opiston tulosalueen tavoitteissa ei viimevuosina ole ollut maaseutukulttuuria koskevia huomioita.

Kaupunkitalouden kiristyminen tulee aiheuttamaan jatkossa haasteita myös opiston toiminnassa. Nykytasoisten maaseutupalvelujen toteuttaminen hankaloituu maaseudun pienistä ryhmistä ja kalliimmista kuluista johtuen. Opiston taloutta rasittavat maaseudulla erityisesti tilakulut, koska opiston ylläpitämiä kudontatiloja pidetään ns. kyläpalveluina. Opiston toimintaa ajatellen tilat ovat kuitenkin vajaalla käytöllä. Näiden tilojen kuluja tulisikin opiston näkökulmasta tarkastella kaupungin hallinnossa laajemmin.

Henkilö- ja talousresurssit kylissä

Maaseudun kulttuuriresurssit sitoutuvat pääosin aktiivisiin, kulttuuria harrastaviin henkilöihin sekä näiden taustalla toimiviin järjestöihin. Toinen merkittävä resurssitekijä ovat maaseudulla käytettävissä olevat kulttuuritoiminnan olosuhteet, kuten nuorisoseura- ja kylätalot tai muut vastaavat kulttuuritoimintaan käytettävät tilat. Maaseudun järjestötoimintaan ei Kokkolassa ole sitoutunut merkittäviä taloudellisia resursseja. Joillakin yhteisöillä on halussa kiinteistöjä, jotka toimivat lähinnä yhdistyksen toimitiloina. Näissäkin tapauksissa ei järjestön omaisuuden arvo ole merkittävä tekijä tai helposti realisoitavissa.

Kokkolan kaupungin kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta on vuonna 2011 avustanut kahtakymmentä (20) kulttuurijärjestöä ja kahdeksaa (8) vapaata ryhmää tai yksityishenkilöä, jotka edustavat selkeästi maaseutukulttuuria. Kulttuuritoimintaan liittyvien avustusten kokonaisuudessa maaseutukulttuurin toimijat edustavat noin kolmannesta kaikista avustuksensaajista. Lisäksi lautakunta on vuonna 2011 tukenut 12 maaseudulle sijoittuvan nuorisojärjestön toimintaa ja tehnyt Kokkolan maaseutukylissä yhteistyösopimuksia yhteensä 5 yhteisön kanssa.

Lautakunnan avustusten määrä ei kuitenkaan kerro kaikkea maaseudun järjestötoiminnan aktiivisuudesta. Hallintokuntien välisen työnjaon mukaisesti kaupunginhallitus myöntää toiminta-avustukset kaupungissa toimiville kaupunginosa- ja kyläyhdistyksille sekä niille muille yhteisöille, jotka eivät kuulu kulttuuri-, nuoriso tai liikuntatoimen hallinnonalaan. Vuonna 2011 kaupunginhallitus myönsi tukea yhteensä 15 kyläyhdistyksen tai vastaavan, maaseutualueella toimivan organisaation toimintaan. Kyläyhdistysten ja kulttuurijärjestöjen lisäksi maaseutukylissä toimii liikuntajärjestöjä, maatalous- ja metsästysjärjestöjä sekä muita toimijoita, jotka eivät käy ilmi edellä esitellyissä laskelmissa.

Kokkolan kaupungin maaseutualueiden kulttuuriaktiivisuutta leimaa voimakas harrastustoiminta. Maaseutukylissä asuu joitakin ammattitaiteilijoita, mutta lukumääräisesti kysymys ei ole suuresta joukosta. Kaupungin omat tai kaupungin tukemat kulttuurilaitokset ovat sijoittuneet kantakaupungin alueelle. Erilaiset yhdistykset, kulttuurijärjestöt ja kylätoimikunnat ovatkin kulttuurihallinnon luontevimpia yhteistyökumppaneita maaseutukulttuuria ja sen kehittämistä koskevassa työssä. Järjestöjen ja hallinnon välisen yhteistyön haastavuutta lisää järjestötoiminnalle luonteenomainen aaltoliike. Järjestöjen aktiivisuus ja toimintakyky saattaa vaihdella vuosittain mikä hankaloittaa pitkäjänteisen yhteistyön rakentamista.

Maaseutukulttuurin turvaamista ja kehittämistä koskevissa keskusteluissa nousee toistuvasti esiin resurssipula, joka vaikeuttaa kulttuuritoimintaa maaseutualueilla. Yhdistysten toiminnassa resurssitarve konkretisoituu erityisesti maksuttomien tai riittävän edullisten toimitilojen tarpeena. Tilaongelmien lisäksi esiin nousevat harrastamisen kustannuksia koskevat kysymykset. Turvatakseen maaseudun kulttuurijärjestöjen elinkelpoisuuden ja ohjatun harrastustoiminnan kilpailukyvyn, kaupungin on varauduttava jatkossa resursoimaan määrärahoja järjestöjen tukemiseen tai vastaavasti kaupungin hallinnoimien tilojen käyttökustannusten kattamiseen niin, etteivät olosuhdekustannukset kohtuuttomasti rajoita asukkaiden harrastustoimintaa.

Materiaalisen tuen lisäksi maaseudun järjestöt ja toimijat odottavat kaupungilta rohkaisua, kannustusta ja yhteistyöehdotuksia maaseudun aktiivisuuden ja vetovoiman kehittämiseksi. Erityisesti hallinnolta odotetaan toimenpiteitä, jotka edesauttavat kylien elinkelpoisena säilymistä sekä nuorten sukupolvien asettumista kylille.

5. TOIMENPIDE-ESITYKSET

5.1. Kehittämisen painopisteet ja kehittämistoimenpiteet

Maaseutukulttuuri on laaja-alainen, maaseutumaisiin elämäntapoihin ja arvoihin sekä niiden pohjalta syntyneisiin kulttuurituotteisiin tai muihin kulttuurisiin representaatioihin liittyvä käsite. Ne hallinnolliset päätökset ja linjavalinnat, jotka vaikuttavat elämään maaseudulla, vaikuttavat siksi myös maaseutukulttuuriin. Tämä ohjelma-asiakirja käsittelee maaseutukulttuuria kunnan kulttuurihallinnon näkökulmasta, mutta silti on syytä muistaa, että kunnan hallinto kokonaisuudessaan vaikuttaa maaseutukulttuurin muotoutumiseen ja kehitykseen. Siksi myöskään maaseutukulttuurin turvaaminen ei ole vain kulttuuritoimen tai sivistyshallinnon asia.

Maaseutukulttuuri on voimavara, joka kuntaliitosten aikakaudella on yhä useamman kaupungin hyödynnettävissä kaupunkien kehittämisessä ja niiden maaseutualueiden elinolojen varmistamisessa. Maaseutukulttuuri sisältää työllistymisen ja yrittäjyyden kehittämisen potentiaalia kulttuurin monilla kosketuspinoilla. Sitä tullaan jatkossa hyödyntämään yhä enemmän niin elämystoiminnan kuin hyvinvointityönkin piirissä. Maaseutukulttuuri merkitsee myös maaseudun elinolojen asiantuntemusta, jota kuntaorganisaatioiden on syytä hyödyntää maaseutualueiden kehittämistyössä.

Ohjelmatyön johtopäätöksinä esitettävät toimenpiteet on kirjattu tähän asiakirjaan kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan näkökulmasta. Osa toimenpide-esityksistä koskee kuitenkin myös kaupungin hallintoa yleisemmin, osa maaseudun asukkaita ja heidän yhteisöjään. Lautakunta ei voi velvoittaa muita hallintokuntia tai esimerkiksi järjestökenttää omien tavoitteidensa taakse, joten muihin maaseutukulttuurin toimijoihin viittaavat tavoitteet on tulkitettava ehdotuksiksi.

Maaseutukulttuurin kehittämistyö jakaantuu neljälle painopistealueelle; jotka ovat:

- Poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen maaseutukulttuurin tukemiseksi
- Lähidemokratian laaja hallinnollinen hyödyntäminen maaseutukulttuurin vahvistamiseksi
- Maaseudun järjestötoiminnan tukeminen kylien omatoimisuuden tehostamiseksi
- Kulttuurin ammatillisen osaamisen hyödyntäminen entistä tehokkaammin myös maaseutualueilla

Poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen maaseutukulttuurin tukemiseksi

Lautakunta korostaa maaseutukulttuurityötä laajana, hallintokuntarajat ylittävänä toimintana. Lautakunta korostaa maaseutumaisen elämäntavan ja moniarvoisuuden merkitystä maaseutua koskevan päätöksenteon pohjana.

- Kaupungin maaseututyöryhmän työtä hyödynnetään entistä tehokkaammin maaseutukulttuurin tukemistyössä.
- Kaupungin sivistystoimeen perustetaan maaseutuasioita valmistelevalle elimeksi poikkihallinnollinen maaseutukulttuuriryhmä

Lähidemokratian laaja hallinnollinen hyödyntäminen maaseutukulttuurin vahvistamiseksi

Lautakunta painottaa alhaalta ylöspäin suuntautuvaa kehittämistyötä, kansalaisten kuulemista sekä hallinnon ja kuntalaisten välisen vuorovaikutuksen syventämistä maaseutua koskevassa kunnallisessa päätöksenteossa.

- Sivistystoimen hallintokunnat tehostavat toiminnassaan vuorovaikutusta kylien kanssa
- Kulttuuripalvelujen tulosalue vakiinnuttaa kuntalaiskuulemis-tilaisuudet pysyväksi käytännöksi

Maaseudun järjestötoiminnan tukeminen kylien omatoimisuuden tehostamiseksi

Lautakunta kiinnittää työssään huomiota maaseutu-yhteisöjen hyvälle käytännöille ja tukee asukkaiden osallisuutta sekä kylien omien vahvuuksien ja ominaispiirteiden korostamista. Tässä toiminnassa lautakunta tekee yhteistyötä erityisesti maaseudun järjestökentän kanssa.

- Lautakunta valmistelee omien tukijärjestelmiensä kehittämistä kylien järjestötoiminnan aktivoimiseksi
- Lautakunta ottaa entistä laajemmin käyttöön kunnan ja kolmannen sektorin palvelusopimukset kylien palvelutarjonnan turvaamiseksi ja monipuolistamiseksi
- Lautakunta tukee järjestöjen toiminnan pitkäjänteisyyttä esim. koulutusta järjestämällä ja hankeyhteistyöllä
- Lautakunta kannustaa ja aktivoi järjestöjä keskinäisen yhteistyön laajentamiseen

Kulttuurin ammatillisen osaamisen hyödyntäminen entistä tehokkaammin myös maaseutualueilla

Lautakunta kiinnittää huomiota kaupungissa käytössä olevan kulttuuri- ja taideoasaamisen laajaan hyödyntämiseen koko kaupungin alueella. Palvelujen järjestämistä suunnitellaan siten, että myös kantakaupungin ulkopuolella kylissä asuvilla asukkailla on mahdollisuus monipuolisiin ja laadukkaisiin taidekasvatus- ja kulttuuripalveluihin sekä ohjattuun harrastustoimintaan.

- Kaupungin sivistystoimi varmistaa kansalaisopistopalvelujen saatavuuden eri puolilla kaupunkia
- Kaupungin sivistystoimi käynnistää taiteen perusopetuksen yksiköiden kanssa perusopetuksen aloituspaikkojen tarkastelun ja uudelleen mitoituksen siten, että kaupungissa pystytään turvamaan entistä useamman lapsen ja nuoren taideopetus
- Lautakunta tukee kokkolalaisten taidelaitosten ja esiintyjäryhmien kylä- ja kouluvierailuja kantakaupungin ulkopuolisille alueille
- Lautakunta resursoi määrärahoja ja syventää yhteistyötään kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kanssa vanhusten palvelu- ja toimintayksiköiden ja muiden erityisryhmien kulttuuritoiminnan laajentamiseen kaikkialla kaupungin alueella

5.2. Kehittämistyön eteneminen ja sen arviointi

Niiltä osin kun edellä esitellyt kehittämistoimenpiteet koskevat kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakuntaa ja sen tulosalueita, on vastuu kehittämistoiminnasta lautakunnalla. Tässä asiakirjassa ei lautakunnan vastuulla olevia hankkeita konkretisoida, vaan kehittämistoimenpiteiden tarkka hankkeistaminen jää tulosalueiden vastuulle. Osa tavoitteista koskee sivistystoimintaa laajemmin tai yleisemmin koko kaupungin hallintoa. Näiltä osin lautakunta toimii lähinnä aloitteen tekijänä ja keskustelun ylläpitäjänä.

Vastuu kehittämistyön arvioimisesta on kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnalla. Lautakunnan on syytä määritellä vuosittainen ajankohta, jolloin hankkeista vastuussa olevat tulosalueet raportoivat lautakunnalle kehittämistyön etenemisestä.

Painopiste-alueet	Hankkeet	Vastuullinen toimija	Arviointi
Poikkihallinnollisen yhteistyön lisääminen	Kaupungin maaseututyöryhmän työtä hyödynnetään entistä tehokkaammin maaseutukulttuurin tukemistyössä Kaupungin sivistystoimeen perustetaan maaseutuasioita valmistelevaksi elimeksi poikkihallinnollinen maaseutukulttuuriryhmä	Kulttuuripalvelut Sivistystoimen johtoryhmä	Vuosittain lautakunnassa Lautakunta kokouksessaan 6/2012
Lähidemokratian laaja hallinnollinen hyödyntäminen	Sivistystoimen hallintokunnat tehostavat toiminnassaan vuorovaikutusta kylien kanssa Kulttuuripalvelujen tulosalue vakiinnuttaa kuntalaiskuulemis-tilaisuudet pysyväksi käytännöksi	Sivistystoimen johtoryhmä Kulttuuripalvelut	Vuosittain lautakunnassa Vuosittain lautakunnassa
Maaseudun järjestötoiminnan tukeminen	Lautakunta valmistelee omien tukijärjestelmiensä kehittämistä kylien järjestötoiminnan aktivoimiseksi Lautakunta ottaa entistä laajemmin käyttöön kunnan ja kolmannen sektorin palvelusopimukset kylien palvelutarjonnan turvaamiseksi ja monipuolistamiseksi Lautakunta tukee järjestöjen toiminnan pitkäjänteisyyttä esim. koulutusta järjestämällä ja hankeyhteistyöllä Lautakunta kannustaa ja aktivoi järjestöjä keskinäisen yhteistyön laajentamiseen	Kulttuuripalvelut Nuorisopalvelut Lautakunnan tulosalueet Lautakunnan tulosalueet Lautakunnan tulosalueet	Lautakunta kokouksessaan 11/2012 Vuosittain lautakunnassa Vuosittain lautakunnassa Vuosittain lautakunnassa
Kulttuurin ammatillisen osaamisen hyödyntäminen	Kaupungin sivistystoimi varmistaa kansalaisopistopalvelujen saatavuuden eri puolilla kaupunkia Kaupungin sivistystoimi käynnistää taiteen perusopetuksen yksiköiden kanssa perusopetuksen aloituspaikkojen tarkastelun ja uudelleen mitoituksen siten, että kaupungissa pystytään turvamaan entistä useamman lapsen ja nuoren taideopetus Lautakunta tukee kokkolalaisten taidelaitosten ja esiintyjäryhmien kylä- ja kouluvierailuja kantakaupungin ulkopuolisille alueille Lautakunta resursoi määrärahoja ja syventää yhteistyötään kaupungin sosiaali- ja terveystoimen kanssa vanhusten palvelu- ja toimintayksiköiden kulttuuritoiminnan laajentamiseen kaikkialla kaupungin alueella	Opetus- ja kasvatuslautakunta Kulttuuripalvelut Kulttuuripalvelut Nuorisopalvelut Kulttuuripalvelut	Vuosittain lautakunnassa Lautakunta kokouksessaan 11/2012 Vuosittain lautakunnassa Vuosittain lautakunnassa

6. LÄHTEET

6.1. Kirjalliset lähteet

Isotalo Merja 2003; alustus Kustaa Viikuna -seminaarissa Nivalassa 2003

Keski-Pohjanmaan maakunnan hyvinvointistrategia 2010; http://www.keski-pohjanmaa.fi/tiedostot/Keski-Pohjanmaan_hyvinvointistrategia_2015.pdf

Keski-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma 2010; http://www.keski-pohjanmaa.fi/page.php?page_id=80

Kokkolan kaupungin kulttuuripoliittinen strategia 2007; https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/kulttuuripoliittinen_strategia/fi_FI/kulttuuripoliittinen_strategia/

Kokkolan kaupungin kulttuuripalvelujen strategia 2010; https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/kulttuuripalvelut_strategia/fi_FI/kulttuuripalvelut_strategia/

Kokkolan kaupungin sivistystoimen strategia 2010; https://www.kokkola.fi/hallinto/strategiat/sivistystoimen_strategiat/fi_FI/sivistystoimen_strategiat/

Kulttuuri ja liikunta alueen voimavarana 2006; Keski-Pohjanmaan liiton kulttuuri- ja liikuntastrategia 2007-2015; Strategiaosa

Luovien vastakohtaisuuksien maaseutu 2010; http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/1400/Luovien_vastakohtaisuuksien_maaseutu_Maaseudun_kulttuuriohjelma_2010-2014.pdf

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007; http://www.maaseutu.fi/fi/index/maaseudunkehittamisohjelmat/tavoitteet_ja_tyokalut/ohjelmaasiakirja.html

Pohjanmaan kulttuuriohjelma 2009; http://www.kulturosterbotten.fi/files/kulttuuriohjelma_suomeksi_nettiin.pdf

Tilastokeskus 2010; Aluetyypit ja alueet 2007-2013. http://www.stat.fi/tup/msind/msind_aluetyypit.html

Voimistuvat kylät –kampanja 2010; <http://www.voimistuvatkylat.fi/>

6.2. Haastattelut ja keskustelut

Asiantuntijahaastattelut keväällä 2011;

- Kauppi Virkkala ja Anne Pesola, 9.2.2011 / Keski-Pohjanmaan liitto
- Kari Ilmonen, 9.2.2011 / Yliopistokeskus Chydenius
- Pirjo Palosaari-Penttilä ja Kai-Eerik Käsälä, 25.3.2011 / Kokkolan kaupungintalo
- Jouni Jyrinki, 25.3.2011 / MTK-Keski-Pohjanmaa

Järjestö- ja kuntalaiskeskustelut Kokkolassa keväällä 2011

- Lohtajan aluetoimisto, 31.1.2011 klo 18.00
- Kälviän aluetoimisto, 15.2.2011 klo 18.00
- Ullavan Ylikylän Nuorisoseura, 17.2.2011 klo 18.00
- Kokkolan kaupunginkirjasto – maakuntakirjasto, 8.3.2011 klo 18.00

LIITTEET

- Maaseutukulttuuriohjelman prosessisuunnitelma
- Kuntalaiskeskustelujen kysymykset
- Kuntalaiskeskustelujen kyselylomake

KOKKOLAN KAUPUNKI
Kulttuuripalvelut

11.1.2011

Kokkolan kaupungin Maaseutukulttuuriohjelma; Laatimisprosessin suunnitelma

kk/ vuosi Vaihe

- 1/2011 Tausta-aineiston keruu ja analysointi
- Taustamateriaalin läpikäynti ja asiantuntijahaastattelut
- Lähetekeskustelut
- Sivistysjohtoryhmä
 - Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta
- 2/2011 Kyläkierrros
- Kansalaiskeskustelun käyminen kulttuuriarvoista ja kulttuuripoliittisista tavoitteista kylillä
 - Maanantai 31.1. klo 18 Alue toimisto, Lohtaja
 - Tiistai 15.2. klo 18 Alue toimisto, Kälviä
 - Torstai 17.2. klo 18 Rahkosen NS-talo, Ullava
 - Lisäksi yksi, myöhemmin määriteltävä tilaisuus kanta-Kokkolan alueella
- 3/2011 Kyläkierrrokselta kootun aineiston kokoaminen ja analysointi
- Resurssi-analyysi
- Asiantuntijakeskustelut
- 4/2011 Ensimmäinen käsikirjoitusversio
- 5/2011 Luonnoksen keskusteluttaminen ja kommentoiminen
- Asiakirjan muokkaus keskustelujen pohjalta
- Sivistysjohtoryhmä ja kulttuuripalvelujen lähitulosalueet
 - Kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunta
- 6/2011 Lautakuntakäsittely
- Viedään kulttuuri- ja nuorisotoimen lautakunnan kokoukseen 7.6.2011
 - Lautakunta lähettää asian käsittelynsä jälkeen tiedoksi kaupunginhallitukselle

MAASEUTUKULTTUURIOHJELMAN LAATIMINEN;
Kuntalaiskuulemiset

KESKUSTELU MAASEUTUKULTTUURIN NYKYTILASTA, OLOSUHTEISTA JA
MAHDOLLISUUKSISTA

- Mikä on kylien tilanne kuntaliitoksen jälkeen?
 - o Onko kylien aktiivisuudessa tapahtunut muutosta? Millaista?
 - o Mitkä ovat kylien tulevaisuudennäkymät?
 - o Mikä asema omaehtoisella toiminnalla on kylissä?
 - o Millaiset ovat kylien kulttuuritoiminnan olosuhteet?

- Millaista kehitystä tai muutosta kylissä tarvitaan?
 - o Millainen on ihannekuva aktiivisesta kylästä?
 - o Millaisilla toimenpiteillä kaupungin hallinto voi tukea kylien kehitystä toivotuun suuntaan?
 - o Mitkä mahdollisuudet järjestöillä ja muilla paikallisilla toimijoilla on tukea kylien kehitystä?
 - o Onko kaupungin kulttuurihallinnolla roolia kylien kehittämisessä?

- Millaisia ideoita tästä tilaisuudesta viedään kaupungin kulttuurihallintoon maaseutukulttuurin edistämiseksi?

KOKKOLAN KAUPUNGIN MAASEUTUKULTTUURIOHJELMA
Kysely maaseutukulttuurin elinvoimasta ja kehittämismahdollisuuksista

1. Mikä on kotikyläsi tilanne kuntaliitoksen jälkeen?

Onko kylän aktiivisuudessa tapahtunut muutosta? Millaista?

Millaisena näet kylän tulevaisuudennäkymät?

Mikä asema omaehtoisella toiminnalla on kotikylässäsi?

Millaiset ovat kulttuuri- ja harrastustoiminnan olosuhteet kotikylässäsi?

2. Millaista kehitystä tai muutosta kylissä tarvitaan?

Millainen on ihannekuva aktiivisesta kylästä?

Millaisilla toimenpiteillä kaupungin hallinto voi tukea kylien kehitystä toivottuun suuntaan?

Mitkä mahdollisuudet järjestöillä ja muilla paikallisilla toimijoilla on tukea kylien kehitystä?

Onko kaupungin kulttuurihallinnolla roolia kylien kehittämisessä?

3. Millaisia ideoita tästä tilaisuudesta viedään kaupungin kulttuurihallintoon maaseutukulttuurin edistämiseksi?
